

ifjú hozzászokják mások neveléséhez és kormányzásához. A nemzeti és vallásos érzés nevelésére vonatkozó néhány rövid útbaigazítás zárja be az irodalmi utalásokban bővelkedő érdemes könyvecskét; gondolkodásra ösztönző fejtegetéseiből, újításokra törekvő szelleméből értékes okulásokat lehet meríteni.

(Székesfehérvár.)

Nagy József Béla.

Th. Erismann: Angewandte Psychologie. Berlin, 1916, Göschen'sche Verlagshandlung. 160 l.

A legtöbb tudomány fejlődésének első korszakában az embernek az a gyakorlati törekvése irányadó, hogy a természet fölött uralkodjék, ezt a maga számára hasznossá tegye, anélkül, hogy a dolgok természetébe és összefüggésébe fáradságos elméleti úton még bepillantást nyert volna: a bölcsek köve után kutat, hogy mindenhatóvá és halhatatlanná legyen; horoszkópokat szerkeszt, hogy a jövődőt előre tudja és így a fenyegető veszedelmet eleve elháríthassa. De azzal nem gondol, vajjon a világ olyan természetű-e, hogy lehetséges benne bölcsek köve s hogy sorsunk a csillagokban meg lehet-e írva. A tudományos gondolkodás fejlettebb állapotában a gyakorlati szempontok szerepe hátrább szorul: az ismerés elsősorban a dolgok természetére irányul, nem törődve azzal, vajjon eredményeinek van-e azonnal gyakorlati alkalmazása vagy sem. A légüres térben való szabadedés példáját a mindennapi életben sehol sem tapasztaljuk; Galilei azonban, hogy az esés *legegyszerűbb* formáját vizsgálhassa, ezt a látszólag természetellenes esetet választotta kutatása tárgyául. A tudomány a környező világ bonyolult jelenségeit ilyen legegyszerűbb «tiszta» esetekre iparkodik visszavezetni, melyekben lehetőleg csak egyféle változás vagy egyféle tulajdonság a vizsgálat tárgya s csak miután így az *elemi* összefüggések megismerése mint első lépés sikerült, történhetik meg a második lépés: a bonyolult jelenségekre való alkalmazás és a gyakorlati élet szükségleteinek praktikusabb kielégítésére való törekvés. Az *elméleti* tudomány gyakorlatilag *alkalmazott* tudománnyá válik: a kísérleti fiziológián alapul az orvos gyógyító eljárása, a fizikán és kémian a technikus munkája.

A pszichológia is keresztülment a tudományok tipikus fejlődési fokain: először csupán gyakorlati emberismeret, majd az emberi lélek működéseivel gyakorlati érdek nélkül foglalkozó elméleti tudomány s ma már mind erősebbé válik az a törekvés, hogy az elméleti pszichológiai ismeretek gyakorlati életfeladatok szolgálatába állíttassanak: a pedagógia, jogtudomány, pszichiatria, gazdaságtudomány, szociálpolitika, minthogy egyik főcéljuk az ember lelki életére irányuló

hatás; természetszerűen érdeklődnek a lelki életre vonatkozó elméleti ismeretek *technikai* alkalmazása iránt (pszichotechnika). Az idevágó problémák és eredmények első módszeres feldolgozása és rendszerezése H. Münsterberg nagy munkája: *Grundzüge der Psychotechnik* (1914). Münsterberg valamely tudomány alkalmazásán kettőt ért: először elméleti feladatok megoldására való alkalmazást (pl. a matematikáét a fizikában), másodsor gyakorlati kulturális feladatok szolgálatában álló alkalmazást. Az előbbi tudományos *magyarázat*, az utóbbi gyakorlati *technika*.

Erismann címűl írt könyvében ezt az alapvető megkülönböztetést nem érinti; az «alkalmazott pszichológia» kettős értelme minduntalan összekeveredik benne. A szellemi képességek kísérleti-pszichológiai vizsgálata a pályaválasztás előtt pszichotechnikai kérdés; viszont a pszichológia és az elméleti büntetőjog viszonyának, a bűnösség fokozatai pszichológiai természetének kérdése már a lelki életre vonatkozó ismereteknek a magyarázat céljára való elméleti alkalmazása, sőt sok tekintetben egyenest a leíró pszichológia tárgya. Figyelmetlenül kívül hagyva azt a hibát, mely a pszichológia «alkalmazott» természetének tisztázatlanságából kifolyólag az anyag kiszemelésében megnyilvánul, Erismann munkáját tájékoztató célra igen alkalmasnak találjuk.

Először azokat a vizsgálatokat ismerteti, amelyek bizonyos speciális munkafeladatok (telefonkapcsolás, villanyoskocsi-vezetés stb.) teljesítéséhez szükséges elemi lelki képességekre vonatkoznak. A munkásjelölt érzéki működéseinek élessége, látási, hallási, mozgási emlékezete, figyelmének intenzív és extenzív természete, egyenletessége és kitartása stb. mind a legfontosabb tényezők abban a különös munkakörben, melybe lépni óhajtanak. Kellő kísérleti eljárás módokkal mindjárt kezdetben megállapítható, vajjon az egyén alkalmas-e bizonyos munka végzésére vagy sem. — A pszichológiának pedagógiai alkalmazása szempontjából főképen az *intelligencia-vizsgálatok* módszereit és eredményeit mutatja be a szerző. Az intelligenciát W. Sternhez csatlakozva mint új életfeladatokhoz és feltételekhez való általános szellemi alkalmazkodóképességet határozza meg; az intelligencia-fokok megállapításának módszereit pedig Binet és Simon alapján ismerteti. — A pszichológiának a jogtudományban való alkalmazását a tanulóval mások pszichológiai vizsgálatával, az asszociációs kísérleteknek a tényállás diagnosztikájában való szerepével illusztrálja. A pszichológia és az elméleti büntetőjog c. fejezetben finom elemzését találjuk a *dolus eventualis*-nak; ez egyszerismind világosan bizonyítja, hogy mennyire nem nélkülözheti a jogtudós az alapos pszichológiai képzettséget. A nyelvtudománynak a pszichológiával való kapcsolatát,

sajnos, csak a hangváltozások és az analogia-alkotás szabályszerűségének elemzésével mutatja be s nem tér ki arra a sókféle, részben kísérleti természetű vizsgálatra, mely legújabbán a gondolkodás és nyelv viszonyának kiderítésére irányul (Külpe, Messer, Selz, Koffka). A szuggeszióra és hipnozisa vonatkozó elméletek kritikai ismertetése, e jelenségek szerepének az orvos- és jogtudományban való megvilágítása zárja be Erismann tanulságos könyvét.

(Pozsony.)

Kornis Gyula.

M. Lobsien: Experimentelle praktische Schülerkunde. Mit einem Beitrag über das pathologische Kind von Dr. O. Mönkemöller. Leipzig und Berlin, 1916, Teubner. N 8°, 295 l., 4 márk.

Ez a könyv gyakorlati célt kíván szolgálni, nevezetesen a pszichológia iránt érdeklődő pedagógussal meg akarja ismertetni azokat az egyszerűbb kísérleti eljárásokat, melyek segítségével a tanítványok lelkét világosabban látjuk s munkabírásukról is tisztább képet nyerünk. Épp ezért *Lobsien* — a könyv első és tekintélyesebb részének szerzője (1—246) — minden egyes fejezet középpontjába egy-egy jellemző, de azért egyszerű eszközökkel véghezvihető kísérletet állít, sőt még a feldolgozás módjára is utasítást ad. A szorosan vett pszichológiai részt az anthropometriai mérésekről szóló fejezet nyitja meg. Mikor mérjük? Melyek a normális gyermek méretei? Mi ezeknek a méréseknek a gyakorlati jelentősége? Ezekre a kérdésekre ad világos, bár igen szűkszavú feleletet ez a fejezet. Így tehát nem csodálkozunk azon, ha az idevágó irodalomnak nem egy értékes és jelentős művét nem vészi figyelembe a szerző. Csak Stratz, Weissenberg, Daffner munkáira céleznek. — A tanuló pszichológiája nem kíván teljes, rendszeres kísérleti pszichológiát nyújtani. Csak azoknál a kérdéseknél időzik hosszabb ideig, melyek már eddig is nagy anyagot szolgáltattak a kísérleti pedagógiához. A figyelem, az emlékezet, a képzetek, a kombinálóképesség, az intelligencia, az érzelmek és az akarat jól összefoglalva található meg ebben a könyvben. Az érzelmekről és az akaratról igen röviden ír, de ennek tulajdonképpen épp az az oka, hogy ezen a téren még az exakt kísérleteknek nem vagyunk olyan bővöbén, mint a figyelem- vagy az intelligencia-vizsgálatok mezéjén. Igen meggondolandó, vajjon *W. Stern* tanuvallomási kísérletét az akarat vizsgálatára, ennek a lelki jelenségnek a kutatására helyesebb felhasználnunk, amikor ennek első s legfőbb célja a felfogó és megragadó emlékézetnek a megállapítása. Igen finom pszichológiai megkülönböztető képesség kell ahhoz, hogy a vizsgáló ebből a kísérletből az akarat jelenségeket is ki tudja hámozni. Az iskolás gyermek